

Strátegalaš plána sámi mánáidgárddiide 2002–2005

Maid mánnán oahppá, boarisin máhtá

Sisdoallu

1	Álggahus	
1.1	Sámi mánáidgárddit čilgejuvvon oanehaččat	5
1.2	Višuvdna/ulbmil	5
2	Sámi mánáidgárddit – čilgehusat ja dárbbut	
2.1	Diliid čilgen	6
2.2	Statistihkka	6
2.2.1	Ovdaskuvlaoahpaheaddjedárbbu gokčan . .	6
2.2.2	Erenoamáš doarjja	6
2.2.3	Pedagogalaš neavvut	6
2.2.4	Prošeavttat	7
2.3	Hástalusat ja dárbbut	7
2.3.1	Mánáidgárdeláhkka ja rámmaplána	7
2.3.2	Makkár doaimmaid Stuoradiggi ja Sámediggi vuoruhit mánáidgárdesuorggi siskobeale	7
3	Sámedikki rámmat ja njuolggadusat	
3.1	Dálá resursarámmat	9
3.2	Erenoamáš doarjagiid juolludeami njuolggadusat	9
4	Sámedikki mánáidgárdepolitihkka	
4.1	Váldostrategiija: vuoruhansuorrgit	10
4.2	Vuoruheapmi 2002–2005	10
4.3	Ovttasbargooktavuođaid deattuheapmi	10
5	Sámedikki doaimmat 2002–2005	
5.1	IKT	11
5.2	Pedagogalaš neavvut	11
5.3	Rekrutteren	11
5.4	Gelbbolašvuohta	12
5.5	Doarjagat	12
5.6	Diehtujuohkin	12
5.7	Movttiidahttin	12
5.8	Kvalitehta ja gelbbolašvuodadoaimmat	12

Maid mánnán oahppá, boarisin máhttá

Strategalaš plána sámi mánáidgárddiide 2002–2005
Mearriduvvon Sámedikkis 2002 skábmamánus

1

Álggahus

Dalá Sámi oahpahusráddi ráhkadii 1995:s Norgga vuosttaš strategalaš plána sámi mánáidgárddiide áigodaga 1996–2001 várás. Sámi oahpahusráddi lea maŋŋil šaddan oassin Norgga Sámedikkis. Strátéglaš plána sámi mánáidgárddiide áigodahkii 2002–2005 lea dál odastuvvon ja odđa plána lea mearriduvvon Sámedikkis 30.11.01.

1.1 Sámi mánáidgárddit čilgejuvvo oanehaččat

Definišuvdna/áddejupmi

Mánáidgárddi rámmaplána čilge sámi mánáidgárddi ná: «Sámi mánáidgárddi lea mánáidgárddi gos leat sámi sogat mánát – sámít. Mánáidgárddi ulbmil lea nannet mánáid sámi identitehta ovddidettiin sámegeaheami ja gaskkustettiin sámi kultuvrra. Mánáidgárddi jodihit sámi pedogogalaš bargit.»

Rámmaplánas ja mánáidgárdelágas čilgejuvvo sámi mánáid ná: «buot mánát geain nubbi dahje goappašat váhnemat leat sápmelaččat.»

Mánáidgárdelága § 7 cealká ahte : «Mánáidgárddit mat leat sámi mánáide ja sámi guovlluin, galget vuodduvot sámi gillii ja kultuvrii.» Lága mearkašumiin celko ahte dat ladas § 7:s ráddjejuvvo nu ahte guoská dušše sámi guovlluide, namalassii gielladaide mat gullet sámi giellalága hálddašanguvui. Mánáidgárddiide olggobeale sámi guovlluid čujuhuvvo § 7 2. laddasii mii guoská báikkálaš heivehepmái, rámmaplána njuolggadusaide ja departementta jahkásaš johtočállosii Q-2. Čujuhuvvo maid dasa ahte Girko- oahpahuš ja dutkandepartementa lea dulkon sámi guovlluid hui loažžadit, ja Mánáid- ja bearašdepartementa áigu atnit seamma loažžadis vuoddoainnu áššis. Dat mielddisbuktá ahte Sámediggi áigu atnit rámmaplána definišuvnna vuodduvvo go mánáidgárddiide guoski áššit meannuduvvojit.

1.2 Višuvdna/ulbmil

Mánáidgárddi mii lea buorre sámi mánáide, addá mánáide sámi identitehta. Dat juogada mánáide sámi rikkis kultuvrras ja boktá máná váimmugiela ilu.

Ulbmilat:

Mánáidgárddi galgá nannet ja ovddidit sámegeaheami ja sámi kultuvrra mánáidgárddiin gos leat sámi mánát, ja veahkkin virkkosmahttit ja oddasit ealáskahttit sámegeaheami.

Mánáidgárddi galgá veahkkin ovdánahttit sámi mánáid sámi identitehta ja maid oážžut sin oadjebassan kultuvrraseaset ja gielaseaset, ja illudit gielaineaset ja kultuvrraineaset.

Sámegeaheami ja sámi kultuvrras galget leat buorit eavttut mánáidgárddis. Buot oasálaččat galget veahkkin fuolahit ahte sámegeaheami ja sámi kultuvrra ovdánahttin sihkkarasto ja ovddiduvvo mánáidgárddiin.

Višuvnna ja ulbmilat leat vuolggahuvvon dáin plánnain:

- Mánáidgárdeláhka oktan rámmaplánain
- Sámedikkeplána 1998–2001.

Sámedikkeplána 1998–2001 cealká ahte sámi mánáidgárddit mearkašit ollu sámegeaheami ovdáneapmái ja sámi mánáid bajásšaddamii oppalaččat.

Sámi mánát bajásšaddet servodagas gos lea kultuvrralaš ja giellalaš eatnatvuolta. Sámi mánáidgárddiin lea erenoamáš ovddasvástádus leat báikin gos sámegeaheami ja sámi kultuvra gaskkustuvvo, nannejuvvo ja ovddiduvvo.

2 | Sámi mánáidgárddit – čilgehusat ja dárbbut

2.1 Dilliid čilgen

Sámi mánáidgárddiid dilli lea rievdan dadistaga go servodat muđui lea nuppástuvvan. Dan rájes go ovddit plána mearriduvvui, leat dárbbut muhtin muddui rievdan. Odda mánáidgárdeláhka biddjui fápmui jagis 1996. Mánáidgárddi rámma-plána, mii lea mánáidgárdelága lánkaásahus, lea geavahuvvon 1996 rájes. Ođastus 97 mielddisbuvttii ahte 6-jahká-saččat dál leat skuvllas dan sadjái go mánáidgárddis. Leat maid bohtán ođdaset dutkamat fágasurggiide degomat guovtte-/mánngagielašvuohta. Eanet ahte eanet mánáidgárdemánát leat guovtte- dahje mánngagielašvuohta. Seammás duvdojuvvo sámegeiella mánngagielašvuohta.

Ain váilot ollu sámi mánáide ja sámi mánáidgárddiide heivehuvvon pedagogalaš ávdnasat. Váilot maid dán suorgái guoskevaš dutkamat.

Buorre oassi sámi mánáidgárddiin leat geavahišgohtán ođđa teknologija ja geavahit PC Internehtain. Namuhuvvon rievdamat buktet maid ođđa dárbbuid ja hástalusaid mánáidgárddiide, mánáidgárddi eaiggáddiida, Sámedigái ja eará áššeoasálaččaide.

2.2 Statistihka

Jagis 2001 leat registrerejuvvon 44 mánáidgárddi maid sáhtta gohčodit sámi mánáidgárdin. Dát fáldat guoská sulli 980 mánnái. Dán logus leat sihke suohkanlaš ja priváhta mánáidgárddit. Lea eahpe-čielggas lea go mánáidgárddiid lohku lassánan vai unnon. Mánnálohku gal lea sihkkareabbo. Buohtastahttima dihte sáhtta namuhit ahte 1999:s ledje 644 máná geaidda lei fáldat sámi mánáidgárddiin. Dát čajeha ahte mánnálohku geat ohcet ja ožžot saji sámi mánáidgárddiide lassána olu. Lassáneapmi soaitá

bohtit das go eambogat atnet oasseáiggesajiid. Orru jahkehahtti ahte dát lohku hiljit lassána dán bohtte áigodagas.

2.2.1 Ovdaskuvlaoahpaheaddjedárbbu gokčan

Oppalaččat lea sámi mánáidgárddiin oalle bures gokčojuvvon ovdaskuvlaoahpaheaddjedárbu. Ain leat ovdaskuvlaoahpaheaddjit geain lea sámegeiel gelbbo-lašvuohta vátnásat. Dát guoská erenoamážit riddo-guovlluide, julevsámi ja oarjelsámi guovlluide. Sámi mánáidgárddiin leat maid unnán dievdolbmot geain lea sámegeiel gelbbolašvuohta ja ovdaskuvlaoahppu.

2.2.2 Erenoamáš doarjja

Erenoamáš doarjja sámi mánáidgárddiide sirdojuvvoi Sámedikki vuollái 01.01.2001. Sámediggi lea dál ráhkadan ja mearridan ođđa njuolggadusaid dán doarjagi. Ođđa njuolggadusat bohtet fápmui 01.01.2002. Erenoamáš doarjja juolluduvvo sámi mánáidgárddiide miehtá riikka, ja maid dárba mánáidgárddiide main lea sámi ossodat.

2.2.3 Pedagogalaš neavvut

Dan rájes go ovddit strategalaš plána mearriduvvui, lea servodat oppalaččat ollu ovdánan, ja sámi servodat erenoamážit. Dadistaga lea ođđa teknologija váldon atnui buot oahpahussuorggi dásiin. Dát gáibida ođđa vugiid ja ođđašlájat pedagogalaš neavvuid maiddái mánáidgárddiide.

Manjemus plánaáigodagas leat almmuhuvvon girjjit smávvanáid váste buot golmma sámegeilli ja maid veahá fágagirjjálašvuohta mánáidgárddiid atnui. Leat maid almmuhuvvon muhtin ráje plakáhtat, video-filmmat ja CD:t. Sámedikkis lea sierra video-/filbma-čokkáldat. TV-filmmat mat hevejit maiddái smávi-

mus mánáide, báddejuvvojit. Dáid besset mánáidgárddit luoikkahit nuvttá.

Sámedikki bušeahta bokte juolluduvvojit juohke jagi rudat mat leat várrejuvvon dasa ahte ráhkadit pedagogaš neavvuid smávvamánáid váste. Ruhtasubmi lea unni, ja gáržžida oahpponeavvuid buvttadeami. Mánáidgárddit dárbašit earenoamážit oahpponeavvuid maid sáhtttá geavahit giellaoahpahas. Go mánát unnán dahje eai veaháge beasa odđa neavvuid geavahišgoahtit, dagaha dát ahte mánát atnet seamma dahkosiid sihke mánáidgárddis, ruovttus ja go skuvlii álget. Dasto eai oáččo mánát nu ollu hástalusaid, ja dát sáhtttá dagahit ahte mánát jodanit välljejit dárogielat ávdnasiid atnit.

Dát guoská sihke girjiide, CD/musihkkii, videofilmmaide, dataspealuide/prográmmaide ja eará diŋggaide.

2.2.4 Prošeavttat

Maŋemus plánaáigodagas leat leamaš unnán ovdánahttinprošeavttat. Go Sámediggi almmuha prošeaktarudaid odđa pedagogalaš neavvuid ovdánahttimii, de eai boade ohcamat sámi mánáidgárddiin.

Sámediggi ferte guorahallat mii dasa lea sivvan ja doaimmahit juoidá vai eambbogot ohcet.

2.3 Hástalusat ja dárbbut

Plánaáigodaga álggus soitet hástalusat bargiid, suohkaniid ja mánáidgárddi eaiggádiid hárrái leat:

Hástalit ja movttiidahttit sámi mánáidgárdebargiid ohcat prošeaktadoarjagiid dahje sáddet oahpponeavvoevttohusaid maid Sámediggi beassá árvoštallat.

- Hástalit suohkaniid ovttasbargat Sámedikkiin vuoruhansurggiid siskkobealde dakko gokko lea vejolaš.
- Hástalit suohkaniid ja mánáidgárddi eaiggádiid ovdánahttit rámmaplána mii lea heivehuvvon báikkálaš dilálašvuodaide.
- Hástalit ja movttiidahttit ovttasbargolávdegottiid leat mielde jahkeplánaid ráhkadeamis.

2.3.1 Mánáidgárdeláhka ja rámmaplána

Mánáidgárdeláhka mearriduvvui Stuoradikkis 1995 ja doaimmagodii 1996. Lea maŋjel rievdaduvvon 1997 ja maŋemus 2001. Mánáidgárdeláhka jorgaluvvo sámegeallii go láhkateaksta nuppes rievdá. Mánáid- ja bearašdepartementa mearridii dasto Mánáidgárddi rámmaplána lága § 2, 2. laddasa láhkateavstta olis.

Rámmaplánas lea sierra kapihtal sámi mánáidgárddiid várás. Buot sámi mánáidgárddit galget dan mielde jodihuvvot. Rámmaplána lea jorgaluvvon davvisámegeallii.

Mánáidgárdelága §2 Mánáidgárddi sisdoallu cealká 3. laddasis:

Mánáidgárddi eaiggát sáhtttá heivehit rámmaplána báikkálaš dilálašvuodaide. Juohke mánáidgárddi ovttasbargolávdego ddi galgá mearridit pedagogaš doaimma jahkeplána.

2.3.2 Makkár doaimmaid Stuoradiggi ja Sámediggi vuoruhit mánáidgárdesuorggi siskkobeale

22.12.1999 dohkkehuvvui Stuoradikkediedáhus 27(1999–2000) «Mánáidgárddit buorin mánáide ja váhnemiidda» stádarádis. Mánáid- ja Bearašdeparte-

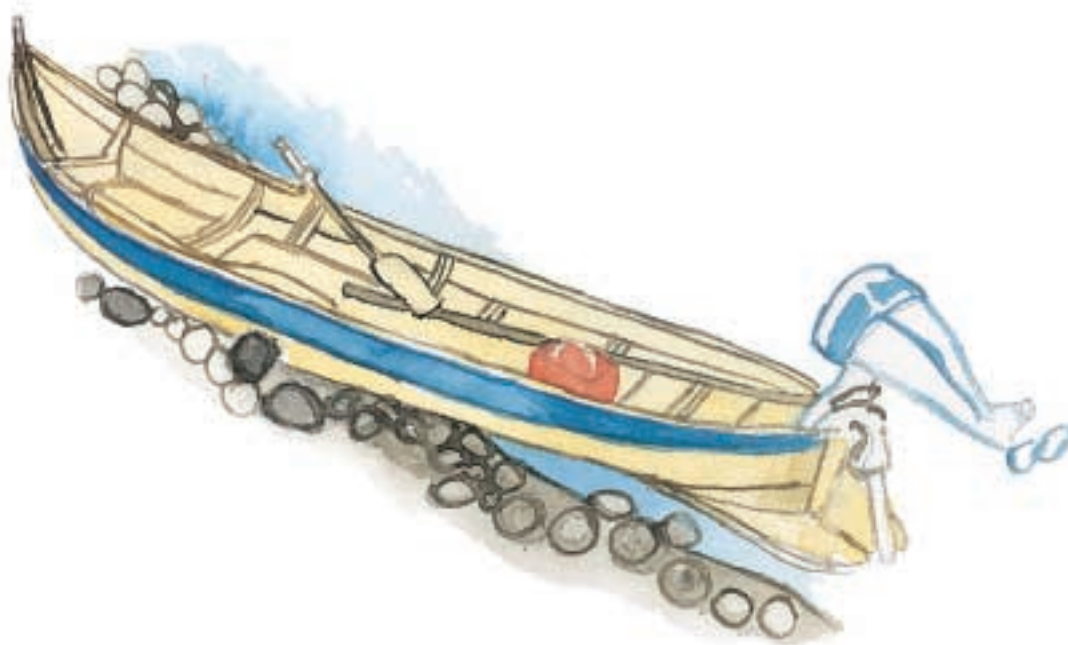
menta leat dán maŋjel ja Stuoradikkedieđáhusa olis álggahan 3-jagi doaimmaheami mánáidgárdesuorgái. Sámediggi oasálastá dán doaimmaheamis ja galgá erenoamážit áimmahuššat sámi mánáidgárddiid. Sámediggi galgá maid leat oasálaš áššiide mat gusket dárnu mánáidgárddiide mat addet fállaldaga sámi mánáide, degomat guovttegielalaš veahki addit dahje eatnigielaohpahusa doaimmain.

2001 dálvvi ovdanbijai Mánáid- ja bearašdepartementa ovtta Girko-, oahpahus- ja dutkandepartementain, Norgga Oahpaheddjiidserviin ja Gielddaid Ovttašastusain raportta mii guorahalai rekrutterema ja stádisvuoda ovdaskuvlaoahpaheaddjeviggis. Dan oktavuodas dollojuvvui gulaskuddankonfereansa mas oassálaste iešgudet bealit. Namuhuvvon raporttas ja raporttas mii bodii konfereansa maŋjel, leat namuhuvvon muhtun doaibmabijut maid departementa ja Sámediggi sáhttet álggahit vai rekrutterejit eanet ovdaskuvlaoahpaheddjiid, ja bisuhit sin geat juo barget mánáidgárddiin. Earret eará soaitá áigeuovdíl guorahallat lea go stipeanda sámi ovdaskuvlaoahpaheaddjestudeanttaide vuogas rekrutterendoaibma-

bidju. Ferte maid čielggadit makkár dárnu lea buoret heivehit lassi- ja joatkkaoahppofáallaldaga vai bisuha sámi bargoveaga mánáidgárddiin.

Sámediggi lea gulaskuddancealkámušastis NA 2000:3 Sámi oahpaheaddjeoahppu – iešgudet máhttoárbevieruid gaskkas, ee. cealkán ahte

Lea čielggas ahte ferte álggahit erenoamáš rekrutterendoaimmaid jos goassege galgá gokčat sámegiela oahpaheddjiiddárbbu sámi skuvlii. Sámediggi doarju lávdegotti árvalusa ahte galgá ásahuvvot sierra stipeandaortnet studeanttaide geat váldet sámi oahpaheaddjeoahpu. Sámediggi oaiivilda ahte stipeandaortnet erenoamážit galgá boahit dievdostudeanttaide ja studeanttaide olgobeale sámi giellalága hálddašanguovllu oktán julev- ja oarjelsámi studeanttaiguin, buorrin vai nago da eanet dievdostudeanttaid oážžut oahpaheaddjeoahpuide (sihke ovdaskuvla- ja dábbálaš-oahpaheaddje oahpuide) ja eanet sámi studeanttaid olgobealde sámi giellalága hálddašanguovllu.

3

Sámedikki rámmat ja njuolggadusat

Sámediggi čuovvola čadat gustojeaddji mánáidgárdepolitihka maid Stuoradiggi mearrida.

Sámedikki dievasčoahkkin ja Sámediggeráddi dat mearridit rámmaid ja njuolggadusaid mánáidgárdesuorggi bargui dan mielde makkár resurssat stádabušeahta bokte juolluduvvojit juohke jagi.

Sámedikki oahpahusossodat hálldaša mánáidgárdesuorggi barggu.

Sámediggi ovttasbargá Mánáid- ja bearašdepartementtain ja fylkkamánniámmáhiiguin das mii guoská politihkalaš mearrádusaid čuovvoleapmái.

3.1 Dálá resursarámmat

Sámedikkis leat dál guokte olles virggi mánáidgárdesuorggis. Dasa lassin geavahuvvojit hálldahusa doaibmarudáin konsuleanttaid čoahkkindoaimmaide sihke siskobeale ja olggobeale Sámedikki. Čoahkkindoaimmaide gullet ovttasbargu guoskevaš beliiguin. Bušeahtta gokčá maid diehtujuohkindoaimmaid mat oahpahusossodagas leat dán suorggis.

Sámediggi lea bušeahttajuolludemiin várren rudaid pedagogalaš neavvuid ráhkadeapmái. Lea Sámedikki ovddasvástádus ráhkadahttit oahpponeavvuid mat heivejit mánáidgárdemánáide ja geavaheddjiid dárbbuide.

Jahkásaččat várrejuvvo ruhta mánáidgárddekonferensii man ulbmiljoavku lea sámi mánáidgárddiid bargit ja váhnemat.

Várrejuvvojit rudat lágidit guokte giellamovttiidahtinseminára jahkái guovtti guovllus maid Sámediggi mearrida.

3.2 Erenoamáš doarjagiid juolludeami njuolggadusat

Mánáidgárddiide mat leat njuolggadusain cealkán ahte leat vuodđuduvvon sámegillii ja sámi kultuvrii, sáhtta juolludit sierra doarjaga. Áigumuš doarjagiin lea addit mánáidgárddiide buoret vejolašvuoda gaskustit sámegiela ja sámi kultuvrra. Dasa lassin lea áigumuš nannet mánáidgárddi sámegiela geavaheami, ja nannet máná identitehta. Mánáidgárdi ferte čájehit ahte sii duohtan váldet barggu nannet sámegiela mánáidgárddis, ee. plánaid, bušeahtaid, raporttaid ja rehketdoalu bokte.

Doarjja galgá gokčat daid lassigoluid mat sámi mánáidgárddiin leat guovtti doaibmangiela dihte. Lassin oážžu guhtege mánáidgárdi dihto supmi gudege máná namas mat galget mannat dokumenterejuvvon goluide. Mánáidgárddit galget oalgguhuvvot bargat prošeavttaiguin ja ovdánahttinbargguiguin mánáidgárddis. Dan dihte lea vejolaš ohcat doarjaga Sámedikkis prošeavttaide, ovdánahttinbargui ja geahččalemiide. Sámediggi fállá bagadallama dán oktavuodas.

Doarjaga ulbmil lea ahte mánáidgárdi galgá:

- nannet ja ovdánahttit sámegiela mánáidgárddiin gos leat sámi mánát
- nannet sámi kultuvrra mánáidgárddis
- nannet máná sámi identitehta
- oddasit ealáskahttit sámegiela
- gokčat lassigoluid mat mánáidgárddiin leat dan oktavuodas

4

Sámedikki mánáidgárdepolitihkka

4.1 Váldostrategiija: vuoruhansuorggit

Sámedikki rámmaid geažil ferde vuoruhit sihke makkár bálvalusaid galgá fállat, daid viidodaga ja maid makkár gillii Sámedikki čállošiid galgá almmuhit.

Vuoruhansuorggit:

- Joatkit ovttasbarggu Mánáid- ja bearašdepartementtain kvalitehtaovddideami oktavuodas jagiin 2002 ja 2003.
- Sámediggi áigu nannet sámegiela earret eara movttiidahttit bearašmánáidgárddiid álggaheapmái.
- Ovttasbargu ovdalaš ja odđa ovttasbarganguimmii- guin ovdánahttin- ja dutkanbargguin.
- Sámediggi áigu plánaáigodagas buohtalastit prošeavttaid mánáidgárddiin ja vuoddoskuvllain.

4.2 Vuoruheapmi 2002–2005

Sámediggi vuoruha plánaáigodagas dáid:

- Almmuhit/juolludit doarjagiid ovdánahttindoaimmaide
- Bagadallama ovdánahttinbargguid oktavuodas
- Almmuhit áigečálloša sámi mánáidgárddiid várás
- Lágidit gitta guokte giellamovttiidahttinseminára jahkái
- Bagadallat mánáidgárddiid eaiggádiid gelbbolašvuodahuksema plána ráhkadettiin
- Bagadallat jahkeplána ráhkademiin ovttasbargolávdegoddái
- Bagadallat go álggahit sámi bearašmánáidgárddiid
- Hukset sámi oahpponehtii gulahallanbáikkiid
- Jahkásaččat lágidit mánáidgárdekonfereanssa
- Ovttasbargat departementtain ja fylkkamánniám- máhiiiguin vai oážžut buriid diehtjuohkindábiid

4.3 Ovttasbargooktavuodaid deattuheapmi

Stuoradikkediedáhus 27 (1999–2000) mánáidgárddiid kvalitehta birra lea vuoddu ovttasbargui Sámedikki ja Mánáid- ja bearašdepartementta gaskkas. Ovttasbargu guoská erenoamážit sámi mánáidgárddiide guoski beliide. Go golmma-jagi vuoruhanáigodat nohká, berre Sámediggi gávdnat ovttasbarganguimmiiid geaiguin lágidit fáddásemináraid dan kvalitehtabarggu birra mii soaitá báhcán. Lea lunddolaš ahte departementa ja Sámediggi ovttasbargat dárkkistit lágaid ja lánkaasahusaid vai dat fuolahit sámi mánáid dárbbuid ja vuogatvuodaid. Sámediggi ja departementa áigot plánaáigodagas lágidit oktasaš davviriikalaš mánáidgárdekonfereanssa sámi mánáidgárddiid birra.

Sámediggi oassálastá maid fierpmádagas mii lea vida davimus fylkkamánnemáhiid várás. Dan oktavuodas go Stuoradiggi vuoruha mánáidgárdesuorggi, lea deatalaš ovttasbargat guoskevaš fylkkamánniám- máhiiiguin mánáidgárddi kvalitehta, rekrutterema, sámi mánáidgárddiid bargiid oahpu ja gelbbolašvuodaloktema dáfus, ja maiddá bargguin hukset deaivvadanbáikkiid ja iešgudetlágan beallásaččaide diehtjuohkima nalde.

Lea dárbbalaš ovttasbargat suohkaniiguin gos leat sámi mánáidgárddit mángga viidodagas. Gelbbolašvuodaloktema barggus bargá Sámediggi ovttas Sámi allaskuvllain.

5

Sámedikki doaimmat 2002–2005

Sámediggi áigu jahkásaččat juolludit ruđaid ovdánahttit sámi mánáidgárddiide pedagogalaš oahpponeavvuid.

Áiggi mielde soaitá šaddat áigeuovdilis áššin evttohit rievdatit njuolggadusaid, vai sámi mánát ožžot vuoi-gatvuoda fáladagaide iežaset gillii.

Suohkanat fertejit geatnegahttot láchčit dili nu ahte priváhta sámi mánáidgárddit ožžot buriid eavttuid.

5.1 IKT

Sámedikki fierpmádatiidduin galget čadat leat ođasmahtton dieđut mat gusket sámi mánáid ja bajásšaddaneavttuide, sámi mánáidgárddiid bargiide ja mánáidgárddiide gos leat sámi mánát, ja sámi mánáid váhnemiidda. Sámediggi áigu maid buktit ovdan dieđuid sámiid ja sámiid diliid birra mat leat heivehuvvon dárui mánáidgárddiide.

Eanet ahte eanet mánáidgárddit geavahišgohtet dihtortechnologijja ja IKT. Livččii lunddolaš ahte Sámediggi ovttas Mánáid- ja bearašdepartementtain bidjet sámi mánáidgárddiide heivehuvvon dieđuid dihtorfierpmádaga mánáidgárdesiidduide. Dát livčče omd. lágat ja njuolggadusat, áigeuovdilis áššit, dieđut, feara makkár skovit, ovttaskas fáttát ja dadistaga maiddá ságastallanforum.

5.2 Pedagogalaš neavvut

Sámediggi lea jahkásaččat várren ruđa ráhkadit pedagogalaš neavvuid. Dát rámma ii govčča buot golmma giela dárbbuid. Ferte bargat jorgalit ja heivehit neavvuid sámi dillái.

Lea maiddá vuos ollu bargu ovdánahttit mánáidgárddiid olgobirrasa. Dan bargus ferte ovdánahttit modeallaid maid máná mánáidgárddiide sáhttet atnit. Dán sáhtta mánáidgárddi dahkat prošeaktadoarjagiin.

Sámediggi áigu plánaáigodagas vuoruhit čuovvovaš beliid:

- ođđa govvagirjjiid
- diehtogirjjiid
- ođđa fágagirjjálašvuoda sihke sámegillii ja dárogillii
- jietnagirjjiid
- mánáidgirjjiid jorgalit
- fágagirjjiid jorgalit
- musihka, sihke lávllagirjjiid ja CD
- filmmaid/videofilmmaid
- dihtorprográmmaid
- beavdespealuid
- plakáhtaid
- duhkorasaid
- plána makkár doaimmaiguin mánáidgárddit sáhttet bargat huksen dihte buriid dábiid ja dainna lágiin eastadit givssideami ja intoleránssa

5.3 Rekrutteren

Muhtin guovlluin lea ovdaskuvlaoahpaheddjiid lohku sámi mánáidgárddiin dohkálaš, muhto eará guovlluin fas váilot ollu sámegielat ovdaskuvlaoahpaheadjit ja veahkkebargit. Nu lea erenoamážit oarjelsámi ja julevsámi guovlluin ja Tromssa ja Finnmárkku ridoguvlluin. Doppe ferte bargat lohtet gelbbolašvuoda bargoveagas mii juo lea virgáibiddjon, muhto maid oččodit olbmuid váldit ovdaskuvlaoahpaheadjeoahpu. Dievdo-ovdaskuvlaoahpaheadjit leat hui vátnásat sámi mánáidgárddiin. Soaitá vejolaš oažžut dan soames dievdo-ovdaskuvlaoahpaheadji veahkkien rekrutterenbargui. Sámediggi áigu ovttrasáđiid

Mánáid- ja bearašdepartementtain čielggadit makkár vejolašvuodat gávdnojit ásahit stipeandda studeanttain de geat váldet sámi ovdaskuvlaoahpaheaddjeoahpu ja stipeandda mii ásahuvvo erenoamážit dievdolbmuide.

5.4 Gelbbolašvuohta

Sámedikki mielas lea stuora dárbu loktet sámi mánáidgárdebargiid gelbbolašvuoda. Lea maid stuora dárbu hukset sámegeiel gelbbolašvuoda, ja maiddái kultuvraádejumii. Dan dihte lea dárbbaslaš álggahit iešguđetlágan joatka- ja lassioahpuid mánáidgárdebargiide. NA 2000:3 Sámi oahpaheaddjeoahppu lea árvaluvvon ovdánahttit oahppofálaldaga kulturfágas mas deattuhuvvo árbevirolaš oahppu. Dát árvaluvvo leat oassin dábálašoahpaheaddje- ja ovdaskuvlaoahpaheaddjeoahpuin, ja lassioahpaheaddjeoahppun. Lassi- ja joatkaheaddjeoahppu dárbbuid čielggadeami sáhtta dahkat ovtta Mánáid- ja bearašdepartementtain ja guoskevaš fylkkamánniguin. Galgá maid ráhkaduvvot Stuoradikkedieđáhus oahpaheaddjeoahpu birra. Dan diedáhusas berrejit doaibmabijut mat gusket sámi oahpaheaddjeoahppu leat oassin.

Mánáid- ja bearašdepartementa árvala rekrutterendieđáhusas ahte sáhtta árvvoštallot galgá go ovdaskuvlaoahpaheddjiid bálkálášáhus maiddái guoskat ovdaskuvlaoahpaheddjiide geain lea sámegeiel gelbbolašvuohta ja barget mánáidgárddiin olggobealde doaibmabidjoguovllu.

Sámediggi áigu bargat dan badjelii ahte MBD ulbmilat rekrutterendieđáhusas duohtan dahkkojit.

5.5 Doarjagat

Jahkásaččat juolluduvvojit ruđat ovdánahttit mánáidgárddiide heivehuvvon pedagogalaš neavvuidd. Ruđat almmuhuvvojit juohke jagi ja ohcanáigi lea čakčat. Sámediggi lea ráhkadan sierra ohcanskovi ja veahkeha maid ohcama deavdimiin ja proseassain manjel.

Sámediggi sáhtta maid juolludit ruđaid mánáidgárddiide mat barget proseavttaiguin ja Ovddidanbargguiguin. Buot sámi mánáidgárddit ja mánáidgárddit

main leat sámi mánát sáhttet ohcat doarjagiid. Ohcamis galget boahtit ovdan ulbmilat, doaibmabijut, áigeplána ja bušeahtta.

5.6 Diehtjuohkin

Sámediggi áigu boahttevaš áigodagas garraseappot bargat juohkit dieđuid suohkaniidda main leat sámi mánáidgárddit ja suohkaniidda main leat sámi mánát dárba mánáidgárddiin. Šaddá maid hástalussan oažžut ságastallama suohkaniiguin main ii leat makkárge fálaldat sámi mánáide. Sámediggi áigu addit dieđuid movt álggahit sámi bearašmánáidgárddiid dain guovluin gos lea váttis deavdit gáibadusaid jodihit dábálaš mánáidgárddi.

Dakkár oktavuodain lea lunddolaš ovttasbargat guoskevaš fylkkamánniguin ja mánáid váhnemiiguin. Sámediggi ferte maid addit eanet dieđuid váhnemiidda geat eai oáččo sámi fálaldaga iežaset mánáide. Dát váhnemat fertejit oažžut dieđuid vuogatvuodaideaset birra ja movt bargat vai ožžot fálaldaga mánáidasaset. Sámediggi áigu maid addit eanet dieđuid mánáidgárddiide oahpponeavvuid birra ja eará oddásiid birra mánáidgárdesuorggis.

5.7 Movttiidahttin

Sámediggi áigu joatkit movttiidahttinbargguiguin. Deataleamos oasis dán áigodagas leat sámegeiela geavaheapmi, oažžut eanet evttohusaid pedagogalaš neavvuide ja ovdánahttinbargui.

5.8 Kvalitehta ja gelbbolašvuodadoaimmat

Mánáid- ja bearašdepartementa lea Stuoradikkedieđáhusa 27 (1999–2000) manjel álggahan kvalitehtaovddidandoaimmaid mánáidgárddiide, doaibmaáigodat lea golbma jagi. Sámediggi galgá vuosttažettiin fuolahit sámi mánáidgárddiid dán barggus. Sámediggi áigu oalgguhit sámi mánáidgárddiid bargat geahččalemiiguin ja ovdánahttinbargguiguin mánáidgárddiin. Lea maid vejolaš ohcat Sámedikkis doarjaga dasa.